

ности национально-культурных обществ Галичины (“Сич”, “Русская Беседа”, “Просвита”, “Научное общество имени Т.Шевченко” и др.) второй половины XIX в.

Ключевые слова: Ю.Целевич, Галичина, общество, интеллигенция, мировоззренческая позиция, обучение.

In the article the authors traced the process of formation and development of worldview of Y.Tselevich as personality, highlighted its cultural and educational activities in close contact with the concrete historical situation at Western in the second half of the nineteenth century. Reveals the location and value of Y.Tselevich in populist movement, traced his involvement in the activities of national cultural societies Galician (“Sich”, “Ruska Besida”, “Prosvita”, “Scientific Society by Taras Shevchenko” etc.) of the second half of the 19 c.

Keywords: Y.Tselevich, Galicia, society, intellectuals, worldview, learning.

УДК 929:341.71

Ігор ГРИНИК

ДИПЛОМАТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВАСИЛЯ ПАНЕЙКА НА ПАРИЗЬКІЙ МИРНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ

У статті висвітлено підсумки дипломатичної діяльності державного секретаря закордонних справ ЗУНР Василя Панейка на Паризькій мирній конференції. Проаналізовано ставлення країн Антанти до відновлених держав у Східній Європі, а саме: Польщі, Української Народної Республіки, Західно-Української Народної Республіки. У статті охарактеризовано проблеми впливу геополітичних факторів на шляху вирішення українського питання. З'ясовано причини зміни напрямів дипломатії ЗУНР і дипломатичних кроків В.Панейка. Досліджено значення дипломатичної діяльності В.Панейка для досягнення української державності.

Ключові слова: Паризька мирна конференція, Антанта, Східна Галичина, українське питання, ЗУНР, дипломатична місія.

За роки розбудови української держави вітчизняними дослідниками заповнено певний вакуум в історичній науці щодо повернення українському народові його визначних громадських діячів, науковців, політиків. Василь Лукич Панейко (1883–1956) належить до несправедливо малодосліджених постатей української історії, хоча вплив відомого громадсько-політичного діяча, талановитого дипломата й публіциста на суспільно-політичні процеси в Західній Україні в першій третині ХХ ст. є досить вагомим.

Ключовою подією в державотворчій діяльності В.Панейка стало його призначення 11 листопада 1918 р. на посаду Державного Секретаря закордонних справ ЗУНР. Актуальність теми зумовлена тим, що дипломатична діяльність В.Панейка в українській історичній науці висвітлена фрагментарно й до цього часу немає однозначної оцінки його діяльності на Паризькій мирній конференції.

Метою статті є з'ясування значення дипломатії В.Панейка стосовно визнання державами Антанти права українського народу на самостійне державно-політичне життя.

Наприкінці 1918 р. через відновлення Польської держави та проголошення Західно-Української Народної Республіки на порядку денному європейської політики з'явилося “східно-галицьке питання”, одне з найскладніших територіальних питань у Європі після Першої світової війни.

Доля ЗУНР залежала від багатьох розрахунків країн Антанти. Тоді більшість європейських політиків не вірили в життєздатність незалежної української держави й перед загрозою поширення соціалістичних революцій у Європі схилилися до думки, що їй потрібна сильна Польща, яка зможе протистояти більшовицькій Росії.

На початку 1919 р. український політикум починав розуміти, що здобути державну незалежність за допомогою власних сил, навіть за умови максимальної мобілізації людських,

матеріальних, фінансових ресурсів, – завдання майже недосяжне. У цих важких суспільно-політичних умовах великі надії уряди УНР і ЗУНР покладали на міжнародну спільноту, зокрема справедливе рішення Паризької мирної конференції.

Міжнародна конференція розпочала роботу в Парижі 18 січня 1919 р. за участі 27-ми держав. Найважливіші питання вирішувалися на засіданнях так званої “Ради десяти”, до якої входило по два представники від кожної з п’яти великих держав-переможниць – Англії, Франції, США, Італії та Японії. Згодом засідання “Ради десяти” змінилися засіданнями значно вужчого органу – “Ради чотирьох” (Англія, Франція, США, Італія). Де-факто всі спірні питання вирішували прем’єр-міністр Франції Жорж Клемансо, прем’єр-міністр Великобританії Девід Ллойд-Джордж та президент США Вудро Вільсон.

Відзначимо, що в той час, коли відбувалася мирна конференція в Парижі, у Києві 22 січня 1919 р. на Софіївському майдані урочисто проголосили Акт злуки Української Народної Республіки і Західно-Української Народної Республіки.

Унаслідок об’єднання західноукраїнська держава отримала назву Західна Область Української Народної Республіки (ЗО УНР), а її президент Є.Петрушевич увійшов до складу Директорії УНР. І хоча повної уніфікації не відбулося (ЗУНР зберігала власну адміністрацію, законодавчу й виконавчу владу, збройні сили, повну самостійність у веденні внутрішньої політики), обидві республіки почали виступати спільним фронтом на міжнародній арені.

Українська делегація, яка прибула на конференцію без формального запрошення, так і не була визнана й могла розраховувати лише на неофіційні відносини з іншими делегаціями. Очолив делегацію Г.Сидоренко, а його заступником став державний секретар закордонних справ ЗУНР В.Панейко. До її складу також увійшли О.Шульгин, А.Марголін, М.Туган-Барановський, С.Томашівський та інші. Прибувши до столиці Франції, в одному зі своїх перших звітів голова делегації писав українському уряду Директорії УНР: “З самих перших днів мого перебування в Парижу мною було помічено, що про Українську Народну Республіку ніхто нічого докладно не знає, не тільки в широких масах, але й серед дипломатичних і політичних кіл, не знають про українську справу взагалі, про домагання українського народу і його уряду. Тому вороги Республіки розповсюджували вільно всякі брехні й інсинуації про нас і ширили провокацію. Головним робом напірали на те, що ми є большевики і германофіли”¹.

В.Панейко, долаючи перешкоди французьких властей, зміг дістатися Парижа тільки 22 березня 1919 р. Інші члени делегації (С.Томашівський, С.Шелухін, О.Шульгин, В.Дідушок) прибули ще пізніше.

З перших днів роботи української делегації на Паризькій конференції стало зрозуміло, що “інстинкт самозбереження” двох держав подекуди почав брати верх над здоровим глуздом. Подвійні стандарти дипломатичного представництва полягали в тому, що дипломати ЗУНР, особливо В.Панейко, виступали за зміцнення суверенності західноукраїнської держави. Східна Галичина в таких умовах мала стати з’єднувальною ланкою із Західною Європою. Натомість принципово інші засади сповідувала Директорія УНР, яку в середині лютого 1919 р. очолив С.Петлюра. “Шлях до української державності, – вважав він, – стелиться через Київ, а не через Львів. Тільки тоді, коли Українська державність закріпиться на горах Дніпра і біля Чорного моря, тільки тоді можна думати, як про реальну річ, про збирання українських земель, захоплених сусідами. Інша політика – це мрії, нереальні комбінації, що призведуть до того, що ніякої України не буде”².

Ці суперечності, котрі дедалі більше загострювалися, були викликані двома головними причинами. По-перше, різним міжнародним становищем і відповідно різними зовнішньополітичними пріоритетами, а по-друге, міжпартійною боротьбою в урядах УНР і ЗУНР. Головну небезпеку для ЗУНР від перших днів її існування становила агресія з боку Польщі. Директорії УНР, яка ледь утримувала фронт проти Червоної армії й відчувала постійну загрозу з боку білої Росії, було не під силу втручатись у події на польсько-українському фронті в Східній Галичині. Зауважимо, що Директорія не була в стані війни з Польщею.

У таких умовах склалися напружені взаємини між Г.Сидоренком і В.Панейком. На думку В.Панейка, голова української делегації “скоро вспів відкинути від себе антантських агентів і делегатів, а галицьку справу він швидко вспів радикально скомпромітувати”³.

Тактика дій В.Панейка на Паризькій мирній конференції визначалася ситуацією на українсько-польському фронті. Він перебував на постійному зв'язку із Є.Петрушевичем і членами уряду, від яких отримував інформацію та директиви щодо подальших дій.

У середині лютого 1919 р. УГА розпочала Вовчухівську операцію, яка повинна була звільнити територію Східної Галичини від поляків. Проте в події втрутилася міжнародна спільнота. До Львова для врегулювання конфлікту прибула місія на чолі з французьким генералом Бартелемі. 28 лютого 1919 р., після тривалих дискусій, місія поставила ультимативну вимогу негайного припинення бойових дій і запропонувала встановити демаркаційну лінію, згідно з якою більшість території Східної Галичини, зокрема нафтові райони та Львів переходили до польського уряду. Через такий розвиток подій В.Панейко звернувся з листом до президента США В.Вільсона, у якому повідомляв про зрив польсько-українських переговорів й упереджене ставлення Бартелемі до українців, на якого, власне, поклав відповідальність за негативний результат цих переговорів. Він підкреслив, що українці Галичини погодяться на лінію перемир'я, якщо вона відповідатиме Вільсоновим принципам, тобто польсько-українському етнічному кордону. В.Панейко відзначив, що місія Бартелемі “показалась явно сторонньою на користь поляків і в нашу некористь. Її пропозиція завішення зброї, з демаркаційною лінією, віддаючою нафтові області полякам, український штаб і уряд відкинув”⁴. Державний секретар закордонних справ ЗО УНР отримав відповідь, у якій наголошувалося, що президент США уважно вивчить ситуацію, описану в телеграмі, після чого в Галичину буде вислано спеціальну міжсоюзну місію.

У той час керівництво більшовицької Росії, охоплене ейфорією близької перемоги соціалістичних революцій у Європі, розпочало розробляти план походу Червоної Армії в Західну Європу. У своїх спогадах тодішній командувач Українського фронту В.Антонов-Овсієнко писав, що 26 березня 1919 р. він отримав наказ головнокомандувача Й.Вацетіса про те, що наступальною операцією війська фронту (близько 89 тис. вояків) мали з'єднатися з військами радянської Угорщини. Успіхи навесні 1919 р., зауважував автор, ставили на порядок денний утворення єдиного фронту революції радянських республік: Росії, України, Угорщини, Баварії (у перспективі – Німеччини). Однак виконання стратегічного плану залежало від перебігу українсько-польської війни. В.Антонов-Овсієнко підкреслював, що необхідно було “відсікти Галичину від Антанти, підтримувати війну між поляками і галичанами, і для цього активізувати агітацію і пропаганду у Східній Галичині”⁵. У таких умовах Галичина ставала своєрідним “мостом” для перекидання соціалістичної революції в Європу.

Оцінюючи тогочасну воєнно-політичну ситуацію на сході Європи, французька газета “Petit Parisien” із тривогою констатувала: “Галичина, ця остання протибільшовицька українська твердиня, ізольована і залишена на свої власні сили. Коли б вона розпалася, то на її руїнах більшовизм російський і угорський подадуть собі руки і ніяка Польща, ані Румунія цьому не перешкодить...”⁶.

Стривожена подіями в Галичині, Антанта наприкінці березня 1919 р. у м. Ходорові ініціювала проведення українсько-польських переговорів, які в підсумку завершилися безрезультатно.

Для В.Панейка ставало зрозуміло, що західноєвропейські країни не зацікавлені у створенні як єдиної української держави, так і наданні незалежності її складовій частині – ЗУНР. Дипломат відзначав: “То таки є правдою, що ні одна велика держава не має нині інтересу у відриванні України від Росії, ні віри в можливість такого акту...”⁷.

15 квітня 1919 р. В.Панейко провів зустріч із колишнім представником польського уряду в Берні п.Залеським. Державний секретар закордонних справ ЗО УНР відзначив, що до припинення наростаючої польської агресії він “уважає свої дальші розмови з представниками союзників безперспективними, своє дальше перебування в Парижі зайвим, а уряд ЗО УНР вправі шукати допомоги в іншій ніж Антанта стороні”⁸. У відповідь англійські представники, за словами В.Панейка, просили його не покидати Париж.

18 квітня 1919 р. Радою Паризької мирної конференції було утворено “Спеціальну Міжсоюзну Комісію для підписання перемир'я між Польщею й Україною”⁹, до якої увійшли представники США, Англії, Франції та Італії, очолив комісію генерал Бота.

7 травня 1919 р. до столиці Франції прибула доповнююча українська дипломатична місія в складі керуючого справами закордонного відомства ЗО УНР М.Лозинського (голова делегації), голови військового відомства полковника Д.Вітовського, полковника Ерле та перекладача з французької мови О.Кульчицького. Голова дипломатичної місії ЗО УНР В.Панейко був прикрито вражений складом доповнюючої делегації, оскільки напередодні пропонував вислати до Парижа генерала М.Тарнавського або ж полковника В.Курмановича.

Прибуття М.Лозинського й Д.Вітовського значно поглибило кризу у відносинах чільних діячів ЗО УНР, які розкололися на два табори. М.Лозинський відзначав: «Одразу ж на першій нараді, яка була в день нашого приїзду в Сидоренка, Панейко привітав нас заявою, що наш приїзд се для нього “удар ножом ззаду”. Водночас С.Томашівський, побачивши в документах новоприбулих делегатів назву “Західна Область УНР”, з іронією зауважив: «Ми тут докладаємо всіх сил, щоб переконати Мирову Конференцію, що ми є окрема держава, а Ви тут приходите з тим ідіотизмом!»¹⁰.

Відповідаючи на критику В.Панейка, М.Лозинський підкреслював: «Ціла акція п. Панейка в цілі ратування Східної Галичини від Польщі доказування, що Східна Галичина не є часть Української Народньої Республіки, тільки щось окреме від неї. Представникам держав Антанти він доказував, що тільки Східна Галичина доросла до державного життя і тільки вона з усіх українських земель не є заражена большевизмом, отже, тільки з неї можна утворити базу протибольшевицької акції. Сим надіявся він досягнути признання Державного Секретаріату як самостійного уряду Східної Галичини і добитися бодай неутралізації Східної Галичини під протекторатом Антанти»¹¹.

Пропозиції комісії на чолі з Л.Ботою були відкинуті польською стороною, яка готувала збройну інтервенцію на галицький фронт і вже 14 травня 1919 р. із Франції в Галичину була направлена 80-тисячна армія генерала Галлера, що й вирішило в подальшому долю українсько-польської війни на користь поляків. Зусилля В.Панейка щодо мирного врегулювання українсько-польського протистояння не увінчалися успіхом.

Цього ж дня 14 травня делегацію ЗО УНР запросили на засідання найвищої Ради за участі Д.Ллойд-Джорджа, Ж.Клемансо, В.Вільсона. Останній попросив охарактеризувати відносини між українцями й поляками в Східній Галичині. В.Панейко, Д.Вітовський і М.Лозинський запевнили присутніх, що ЗУНР прагне досягти порозуміння із польською стороною та вести боротьбу з більшовиками. Прем'єр-міністр Великобританії запитав: “Виходить, що Україна веде війну з більшовиками, а поляки атакують її з тилу?” і після ствердної відповіді В.Панейка звернувся до Ж.Клемансо: “Ось бачите, що роблять ваші поляки!”¹². Наступного дня, за наполяганням В.Панейка, українську делегацію прийняв Ж.Клемансо. Президент Франції повідомив, що очікує пояснень від Ю.Пілсудського про польську наступальну операцію в Східній Галичині. Він укотре зауважив, що найвища Рада зацікавлена в припиненні бойових дій на території Західної України.

20 травня В.Панейко та інші члени української делегації звернулися до президента Франції з нотою, у якій вимагали негайно припинити польський наступ у Галичині. 21 травня 1919 р. українська делегація на чолі з В.Панейком і М.Лозинським прибула на засідання “Ради чотирьох”. Як зауважували учасники зустрічі, запитання Д.Ллойд-Джорджа були надто поверхневими, на кшталт: “Чи Ви добре обходитеся з поляками? Яка відмінність між польською і українською мовами?” Водночас закиди української сторони про нецільове використання армії Галлера залишилися непочутими¹³.

Невдачі на міжнародній арені остаточно розкололи українську місію. Голова української делегації Г.Сидоренко підтримав польські наміри щодо направлення в Галичину армії Галлера. На запитання В.Панейка, чи справді голова української делегації надав санкцію на окупацію Східної Галичини полякам, Г.Сидоренко відповів: “Да, я згодився”¹⁴.

Державний секретар закордонних справ ЗО УНР відзначав: “Про геростратську славу українських “самостійників” з польської ласки й не говорити. Згоджуючись, аби Україна була об'єктом велико-польської політики, замість суб'єктом політики української, вони скомпрометували чистий клич національної самостійності. Продаючи “самостійну” по їх розумінню

Україну Пілсудським, вони спізнали й утруднили реалізацію дійсної самостійності українського народу”¹⁵.

Без відома голови делегації В.Панейко заснував окреме бюро дипломатичної місії, а коли його закулісна діяльність стала предметом обговорення на внутрішньому засіданні делегації, він заявив, що в галицькому питанні він “має право виступати сам і без делегації”¹⁶.

Аналізуючи міжнародну ситуацію, яка склалася на той час, В.Панейко усвідомлював, що єдиний спосіб зберегти незалежність ЗО УНР – це отримати допомогу від білої Росії, яку водночас підтримувала Антанта. Він зауважував: “Україна й Московщина, чи їм се мило, чи не мило, призначені природою жити з собою в зв’язку ближшим (ближчим. – *Авт.*) ніж з іншими державами й народами, призначені бути спільниками в одній імперії, призначені здійснити кожна свою самостійність у рамках сеї спілки. Форми сеї спілки, як і кожної іншої, можуть бути різні, рамки її тісніші або ширші...”¹⁷.

Наприкінці травня – на початку червня становище на сході Європи зазнало кардинальних змін. Значно посилюючись після прибуття армії Галлера, польські війська зламали відчайдушний опір Української Галицької Армії та досягли своєї головної мети в Східній Галичині – окупували нафтові райони й зустрілися з румунськими військами на Покутті. Передбачення В.Панейка щодо такого розвитку подій справдилися.

Водночас розпочався відступ адмірала Колчака в Росії, Червона армія окупувала майже всю Україну, а влада Директорії практично не виходила за межі Кам’янець-Подільського. У цих умовах лише Польща здавалася спроможною протидіяти поширенню революції в Європі і її вага в очах західних урядів зростала.

25 червня 1919 р. Найвища Рада Паризької мирної конференції ухвалила рішення про дозвіл польським військам окупувати Східну Галичину до річки Збруч – колишнього кордону між Австро-Угорською та Російською імперіями, що означало повну ліквідацію державного існування ЗУНР (ЗО УНР).

У листах до Є.Петрушевича від 8 серпня та 17 жовтня 1919 р. В.Панейко повідомляв про ситуацію, що склалася в Європі на той час, пропонував різні варіанти порятунку України. Він писав: “Ситуація недобра. Як щодо Галичини, так і соборної України. З газет, які привезено свіжо з Камінця, виходить, що там живуть в рожевім оптимізмі щодо міжнародного становища. Поляки грають подвійну гру: підюжують Петлюру на Денікіна, а Денікінови пропонують союз проти українського сепаратизму. А наші як діти йдуть на тім польським шнурочку. Боюся, що ліквідація прийде скорше, ніж хто і думає”¹⁸.

5 грудня 1919 р. на спільному засіданні української делегації в Парижі було висловлено недовіру низці її членів, зокрема В.Панейку й С.Томашівському¹⁹. Наступного дня члени делегації звернулися до уряду УНР зі зверненням: “Д-р Панейко та проф. С.Томашівський за весь час своєї праці в Парижі ігнорували делегацію УНР і проводили свою працю цілком сепаратно, як в галицькій, так і в загальноукраїнській справі”²⁰.

16 грудня 1919 р. делегати ЗУНР офіційно самостійно вийшли зі складу делегації²¹. Своє рішення вони пояснили “соборницькими переконаннями”, а також “протестом проти віддання українських земель Польщі Директорією внаслідок Варшавської угоди 2 грудня 1919 р.”²².

19 грудня 1919 р. у Парижі за сприяння Є.Петрушевича В.Панейко утворив Український Національний Комітет (УНК), який орієнтувався на антибільшовицьку Росію, зокрема на Добровольчу армію Денікіна.

І.Кедрін писав, що “загальним переконанням є те, що договір УГА з Денікіним 24 жовтня 1919 року – це насправді плід духа В.Панейка і що орієнтація д-ра Є.Петрушевича на Росію зформувалась під впливом листів В.Панейка, що приходили з Парижу”²³.

21 січня 1920 р. Паризька мирна конференція припинила свою роботу. Після поразки на початку 1920 р. Добровольчої армії А.Денікіна під Новоросійськом В.Панейко відійшов від співпраці з УНК. Разом із поразкою білої Росії згасли останні надії галичан на позитивне розв’язання східногалицької проблеми.

Таким чином, дипломатична діяльність В.Панейка, орієнтована на країни Антанти, на Паризькій мирній конференції зазнала краху. В умовах, коли Антанта не визнавала УНР і ЗУНР

повноцінними суб'єктами міжнародних відносин, а Директорія УНР пішла на зближення з Варшавою коштом Східної Галичини, західноукраїнські дипломати на чолі з В.Панейком змушені були шукати інших союзників для порятунку української державності, у тому числі шляхом утворення об'єднаної східноєвропейської федерації держав у союзі з Росією та іншими східноєвропейськими державами. Отже, В.Панейко, репрезентуючи невизнану Західно-Українську Народну Республіку на найвищому міжнародному форумі, робив усе можливе, щоб донести до країн Західної Європи й США міжнародне право українців на створення власної держави, але зовнішні обставини виявилися непереборно сильнішими, ніж державна воля українського дипломата.

1. Додатки і документи // Ісак Мазепа. Україна в огні й бурі революції : 1917–1921. – К., 2003. – С. 539.
2. Там само. – С. 216.
3. Лозинський М. Заспокоювання мін Залеського / Михайло Лозинський // Діло. – 1926. – 19 жовт. – С. 3.
4. Там само. – С. 2.
5. Литвин М. Історія ЗУНР / Микола Литвин, Кім Науменко. – Львів, 1995. – 368 с.
6. Кугутяк М. Українська націонал-демократія (1918–1939). Т. 1 / Микола Кугутяк. – К. ; Івано-Франківськ : Плай, 2002. – С. 125.
7. Панейко В. З'єдинені держави Східної Європи : Галичина й Україна супроти Польщі й Росії / Василь Панейко. – Відень, 1922. – С. 14.
8. Лозинський М. Заспокоювання мін Залеського / Михайло Лозинський // Діло. – 1926. – 20 жовт. – С. 2.
9. Лозинський М. Галичина в роках 1918–1920 / Михайло Лозинський // Українська революція : Розвідки і матеріали. Кн. 5. – Відень : Червона Калина, 1922. – 228 с. – С. 120.
10. Табачник Д. Історія української дипломатії в особах : навч. посіб. для студ., аспірантів спец. “Історія”, “Історія України” / Дмитро Табачник. – К. : Либідь, 2004. – С. 342.
11. Лозинський М. Куди ідете? : Відкритий лист до членів Української Національної Ради і Ради Державних Секретарів Західної Области Української Народної Республіки і до Українського Національного Комітету в Злучених Державах Північної Америки. Париж, 31 січня 1920 р. / Михайло Лозинський // Табачник Д. Історія української дипломатії в особах : навч. посіб. для студ., аспірантів спец. “Історія”, “Історія України” / Дмитро Табачник. – К. : Либідь, 2004. – С. 343.
12. Борщак І. Відгомін УГА на Версальській конференції / Ілько Борщак // Українська Галицька армія. – Вінніпег, 1960. – С. 147–149.
13. Головченко В. Дебют новітньої української дипломатії на Паризькій мирній конференції 1919 року / В. Головченко // Київська старовина. – 2003. – № 6. – С. 15.
14. Лозинський М. Заспокоювання мін Залеського / Михайло Лозинський // Діло. – 1926. – 19 жовт. – С. 2.
15. Панейко В. З'єдинені держави Східної Європи. Галичина й Україна супроти Польщі й Росії / Василь Панейко. – Відень, 1922. – С. 24.
16. Кугутяк М. Галицькі українці в боротьбі за державну незалежність у 1920–1923 рр. / Микола Кугутяк // Галичина : Науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис. – 2001. – № 5–6. – С. 201.
17. Панейко В. З'єдинені держави Східної Європи : Галичина й Україна супроти Польщі й Росії / Василь Панейко. – Відень, 1922. – С. 32.
18. Лозинський М. Галичина в рр. 1918–1920 / Михайло Лозинський // Український голос. – 1918. – 13 листоп. – С. 2.
19. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), ф. 3603, оп. 1, спр. 1, арк. 114.
20. ЦДАВО України, ф. 4211, оп. 1, спр. 15, арк. 37.
21. Там само, ф. 4440, оп. 1, спр. 3, арк. 14.
22. Воля. – 1920. – 7 лют. – С. 257.
23. Кедрин І. Життя – події – люди : спомини і коментарі / І. Кедрин. – Нью-Йорк : Червона Калина, 1976. – 724 с. – С. 228.

В статтє освещены итоги дипломатической деятельности государственного секретаря иностранных дел ЗУНР Василия Панэйка на Парижской мирной конференции. Проанализированы отношения стран Антанты к восстановленным государствам в Восточной Европе, а именно: Польше, Украинской Народной Республике, Западно-Украинской Народной Республике. В статтє охарактеризованы проблемы влияния геополитических факторов на решения украинского вопроса. Выяснены причины изменения направлений дипломатии ЗУНР и дипломатических шагов В.Панэйка. Исследовано значение дипломатической деятельности В.Панэйка для достижения украинской государственности.

Ключевые слова: Парижская мирная конференция, Антанта, Восточная Галиция, украинский вопрос, ЗУНР, дипломатическая миссия.

In the article there highlighted outcome of the diplomatic mission of the secretary of state for foreign affairs of WUR (the Western Ukrainian People's Republic) Vasyl Paneyko on the Paris Peace Conference. There was analyzed attitude of the Entente countries to the restored states in the Eastern Europe, that is Poland, the Ukrainian People's Republic, the Western Ukrainian People's Republic. In the article there defined problems of influence of geopolitical factors on solving of the Ukrainian problem. It was studied out the importance of the diplomatic activity of V.Paneyko for consummation of the Ukrainian statehood.

Keywords: The Paris Peace Conference, Entente, Eastern Galicia, the Ukrainian problem, WUR, diplomatic mission.

УДК 94(477)+32

Наталія БУРАЧОК

УЧАСТЬ МИКОЛИ ШЛЕМКЕВИЧА В ДІЯЛЬНОСТІ ФРОНТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЄДНОСТІ

У статті досліджується формування та діяльність Фронту національної єдності, його участь у політичному житті Західної України у 30-х рр. ХХ ст. Основну увагу звернуто на організаційну, ідеологічну й публіцистичну діяльність членів ФНЄ та участь у ньому Миколи Шлемкевича. Проаналізовано ідеологію цієї політичної партії. Досліджується також місце партії ФНЄ в західноукраїнському політичному спектрі. Встановлено, що у теперішніх умовах громадсько-політична діяльність М.Шлемкевича, його ідеї мають виразну співзвучність із сучасними дослідженнями проблем національної єдності та державності.

Ключові слова: М.Шлемкевич, М.Іванейко, ФНЄ, “Перемога”, “Батьківщина”, творчий націоналізм.

Фронт національної єдності (далі – ФНЄ) – легальна політична партія, яка була утворена 1933 р. у Львові, на тлі важкої політичної ситуації на українських землях під Польщею. Вона боролась проти політики “нормалізації”, що її провадило УНДО. До формування ФНЄ була причетна ідеологічна група “Нового часу”, що була утворена за ініціативи Д.Паліїва, згодом оформився організаційний комітет у складі: С.Герасимовича (голови), Д.Паліїва (секретаря), М.Блозовського, В.Кохана, Л.Савойка, а також членів кооперативного видавництва “Батьківщина” (І.Рудницького, М.Коновальця).

В історіографічному плані політична діяльність М.Шлемкевича у становленні ФНЄ не стала об’єктом особливої уваги дослідників. Науковці у своїх працях писали про М.Шлемкевича як філософа, оминаючи його громадсько-політичну діяльність. Дослідження діяльності ФНЄ та участь у ній М.Шлемкевича започатковано в публікаціях О.Медвідь, Т.Ходак та інших.

Виходець з УНДО, Д.Паліїв організував ФНЄ, де ідеологом був М.Шлемкевич. Офіційною датою заснування партії вважається 1 листопада 1933 р., коли вперше побачив світ друкований орган ФНЄ – журнал “Перемога”, на сторінках якого було опубліковано тези його політичної програми. На початкових етапах свого існування ФНЄ обмежувався ідеологічно-пропагандистською діяльністю через свої газети й журнали: “Перемога”, “Українські вісті”, “Батьківщина”, “Наше слово”¹.

У 1933 р. двотижневик “Перемога” виходив у світ 1-го і 15-го числа кожного місяця, а з 1 листопада 1934 р. один раз на місяць². У партійній програмі ФНЄ зазначалося, що він ставить собі за мету організувати провідну верству з усіх станів і шарів української нації (згодом виникла назва “творчий націоналізм”)³. На сторінках журналу “Перемога” 1 березня 1935 р. М.Шлемкевич під псевдонімом М.Іванейко опублікував статтю під назвою “Ідея й господарст-